

Narodopisni položaj Slovenske krajine

Franjo Baš

Vrstice, katere podajam, izvirajo s prekmurskih in prleških poti, iz opazovanja pomurskih selišč, človeka in njegove kulture, iz stikov s prekmurskim kmetom, delavcem in izobražencem ter iz opazovanja zemlje to in onstran Mure. Ljudi in pokrajino podajam, kakor sem jih videl in gledal in kakor sem si to tekom let beležil.

Metodično se zavedam, da je vsaka kulturna enota prepletana s tujimi in planetarnimi vplivi, da pa nosi vedno in pvsod pečat zemlje, na kateri nastaja in se razvija. Cilj, katerega zasledujem z objavo naslednje črtice, je uveljavljati v našem kulturnem življenju poleg danes prevladujočega uvoza tujih miselnosti in tujih kulturnih dobrin, v katerih se vzgajajo naši kulturni delavci, tudi kulturne dobrine, katere od jezika, življenja v vasi in na delu tja do gospodarskih teženj živijo v naših pokrajinah, od katerih je ena najbolj samoniklih baš naše Pomurje.

Zunanja slika zemljevida Jugoslavije pokaže, da geopolitično izstopajo severovzhodno Mursko polje in Goričko nad Ledavo in Kučnico proti severu kakor bat med Avstrijo in Madžarsko proti Rabi in da ustvarjajo tako na zunaj nenaraven geopolitičen izpad iz hidrografske prirodne jugoslovanske meje na Dravi in Muri. To in pa provincijalni čut našega prebivalstva preko Mure ima svoj pomen tudi v geografski revizionistični madžarski literaturi, ki gleda v današnji prekmurski državni meji nenaravno, umetno in vsiljeno mejo.

Podrobni zemljepisni pogled na naše Pomurje pa odkrije prirodno dejstvo, da je porečje Črnca, Ledave in gornjih Krk samo zemljepisni del pokrajinsko enotnega Pomurja, ki v mnogem nalikuje srednjemu Pomurju. V dolnjem Pomurju zavzema Mursko polje med Ljutomerom in Gornjo Radgono manjši del, večjega pa zavzema nižinsko Ravensko in Dolinsko med Radgono, Lendavo in Goričkim. Tako imamo od Ščavnice pa do Kobiljanskega potoka samo eno zemljepisno enoto: Mursko polje. V našem srednjem Pomurju obsega manjši južni del Apaško, večji pa Lipniško polje. Srednje in dolnje Pomurje je na jugu in severu omejeno po gorica, po Slovenskih na jugu, po Goričkem na severu. Dolnje in srednje Pomurje ločijo radgonska

vrata, ki uvajajo na vzhod po Lendavskih ali Svetotrojiških goricah zaključeno geografsko enotno dolnje Mursko polje, ki je zvezano z osrednjimi podonavskimi nižinami po Lendavskih vratih med Dugoveškimi goricami in Kobiljanskim bregom. Goričko je zaključek Murskega polja proti Porabju, kamor vodijo levi pritoki Mure med tercijernimi goricami, ki se znižujejo od svoje meridionalne osi proti vzhodu in proti zahodu, ustvarjajoč tako zopet geografsko edinico Goriškega. Vzpon naše državne meje iz dolnjega Pomurja proti Porabju je tako posledica nadaljevanja enotnega Murskega polja proti vzhodu in severu in od tu dalje severni zaključek proti jugu gravitirajočega meridionalnega hrbtišča Goriškega k Porabju.

Posebno pa potrjuje geografsko enotnost našega dolnjega Pomurja narodnostna poseljenost pokrajine. Razen na robovih, kjer prodirajo na zahod preko Kučnice vplivi Graške kotline in na vzhodu na vratih med Lendavskimi goricami in Goričkim, kjer prodirajo od vzhoda osrednji nižinski srednjepodonavski vplivi, se je skozi tisočletje obdržalo narodnostno zaključeno slovensko prebivalstvo, ki tako s svoje strani politično potrjuje enotno zemljepisno edinico našega dolnjega Pomurja in s tem prirodnost naše meje med Muro in Rabo.

Kulturnogeografsko je bila Slovenska krajina vedno izrazita prehodna in obrobna zemlja. Narodnopolitično se to odraža v nacionalni enotnosti pokrajine; edino pri Lendavskih vratih je bil madžarski vpliv močnejši. Prav preko Lendave pa je tekla s sektorjem Zalaegerszeg—Redics—Čakovec—Varaždin stara poštna velika cesta, ki je pospeševala tuje migracije iz severovzhoda; iz juga pa je madžarska pozicija v Medmurju preprečevala vplive iz Podravine tako, da so bili trajni in prirodni samo medsebojni vplivi iz območja Murskega polja.

Kulturna povezanost našega dolnjega Pomurja na jugu in severu od Mure pa je iz zgodovinskih in zemljepisnih razlogov zaostala za kulturno, zlasti gospodarsko povezanostjo srednjega Pomurja. Mlini na Muri so bili tisti, ki so edini mogli vezati prebivalstvo na obeh bregovih Mure med Radgono in Cvenom obratno od gospodarskih vezi, ki so zvezale srednje ravno Pomurje s Slovenskimi goricami. Edina točka, ki je vezala prebivalstvo z obeh bregov Mure, je bila Radgona; ali kot posredna zveza prebivalstva severno in južno od Mure je ona pritegnila enotno pokrajino na sebe, ne da bi pri tem Mursko polje, Slovenske gorice in Goričansko tudi amalgamirala. Tako je ostala zemljepisna enotnost našega dolnjega Pomurja samo v njegovi prirodni izobliki, kulturno pa je ostala razdeljena po Muri. Vsled kulturne usmerjenosti in vsled zgodovinske preteklosti je pokrajina na severu od Mure ostala v našem pojmovanju zgodovinski in kulturni pojem, katerega najlepše kaže poimenovanje Prekmurje ali Slovenska krajina, katera izraza kot kulturnozgodovinska pojma negirata zemljepisno enotnost zemlje tostran in onstran Mure.

Ne da bi posegali v sodobno debato o nazivu pokrajine, je vendar potrebno ugotoviti, da je naziv Slovenska krajina zgodovinskega, literarnega izvora edino za nekdanji madžarski del Murskega polja in za Goričko. Podobno je naziv Prekmurje nastal v preteklosti pod vplivom politične in kulturne meje na Muri, da je z njim Prlek imenoval svoje sosede onstran Mure, v kolikor je prišel z njimi v dotik. Domačin ne rabi ne enega in ne drugega; pač pa izraža v poimenovanju krajev jasen občutek za prirodno lego posameznega kraja; poleg Gornjih Petróvcev (sc.: goričkih) imamo Murske (sc.: murskopoljske) Petróvce in poleg Gornjih Črncev imamo Murske Črnce. Domačin tako jasno označuje svojo zemljo po njeni geomorfološki legi in baš s tem tudi potrjuje njeno zemljepisno enotnost z zemljo na jugu od Mure.

Da pa je ta zemljepisna enotnost izginila iz poimenovanja pokrajine in iz domačinskega čuta domačinov, je vzrok poleg zgodovinskega političnega položaja zemlje v zemljepisni kakovosti Mure. Nižinski značaj reke, katera se razliva z meandri po povprečno 2—3 km širokem inundacijskem ozemlju, je v preteklosti povzročal vodne vdore v poljske lege na obeh straneh reke in z njih odnašal rodovitno humozno zemljo. Ker je bila s tokom reke združena tudi politična meja med Štajerskim in Ogrskim, se je tukaj združevala z borbo za politično mejo tudi borba za krušno zemljo prebivalstva na obeh straneh Mure, kar je neštetokrat dovedlo do dejanskih spopadov prebivalstva tostran in onstran Mure in tako vzgajalo med sosedi na obeh straneh reke medsebojna nasprotstva pravih »rivalov«. Zgodovinsko znani tozadevni spopadi dosežejo svoj višek v neštetih težnjah prebivalstva, ki poizkuša urediti tok vode na eni strani na ta način, da ga preusmeri proti rodovitni zemlji prebivalstva na nasprotni strani. Poleg širokih logov v inundacijskem ozemlju je tako tudi borba kmeta z Muro usmerjala na Murskem polju prebivalstvo na obeh straneh reke k medsebojnim nasprotstvom, ki so bila dobrodošla političnim oblastvom in katerih daleko ni mogel likvidirati združevalni vpliv mlinov na Muri. In ako primerjamo položaj ob Savi v Posavju, ob Dravi na Dravskem polju s položajem na Muri, vidimo, da je Mura kot meandrirajoča reka razdruževala prebivalstvo obeh bregov v večji meri kakor Sava in Drava.

Radi nižinskega neurejenega toka Mure in medsebojnega razmerja prebivalstva na njenih bregovih je ostalo tudi vprašanje mostov preko Mure vzporednega pomena. To sekundarnost je podpiralo še dvoje činiteljev. Gospodarski ustroj prebivalstva je zopet oddeljeval prebivalstvo ob Muri v dve antropogeografski edinici. Prleku je nudilo Mursko polje prostor za poljedelstvo in živinorejo, gorice pa za vinogradništvo, tako da se je kmetijsko izživljal v pokrajini južno od Mure; Prekmurcu je nudilo Mursko polje poljedelske in živinorejske možnosti in poleg tega še delo na veleposestniških posestvih ter se je izven Murskega polja usmeril samo kot izseljenec ali sezonski delavec. V nobenem izmed zadnjih dveh slučajev pa ga ni privlačila k

sebi Prlekija. Drugi činitelj je trgovskoprometnega značaja. Mursko polje in Goričko je svoje potreščine uvažalo in svoje pridelke izvažalo — kakor smo to že nakazali — prvenstveno preko Radgone; ta položaj Radgone se je posebno utrdil, ko je Bruck odpravil carinske meje med Avstrijo in Ogrsko; čim bolj pa se je utrjevalo trgovskoprometno središče našega Pomurja v Radgoni, toliko bolj je ginila potreba po prometnih zvezah preko Mure, saj vodijo ceste z Murskega polja v Radgono vzporedno z Muro. Proti trgovskoprometnemu pomenu Radgone za celotno Mursko polje stopi v ozadje pomen Ljutomera, ki je v dobi do izgradnje železnice Ljutomer—Murska Sobotla zalagal s kolonijalnimi in z industrijskimi potrebščinami mursko ozemlje okoli Bistric in Črensovec; z izgradnjo prekmurske železnice pa je Ljutomer svoj trgovskoprometni položaj moral odstopiti Beltincem.

In ko je tako zgodovinski kulturni položaj pokrajine obenem z vlogo Mure razklal zemljepisno enotno ozemlje na dvoje, je to razklanost po likvidaciji svetoštefanskega Ogrskega utrdila za bodočnost nova uprava. Uveljavila jo je prometna pasivnost Mure, izguba Radgone in upoštevanje tradicij prebivalstva. Kondicionalno rečeno bi v slučaju udejstvitve prvotnega načrta saintgermainske mirovne pogodbe z jugoslovansko Radgono ostala Radgona nujno tudi nadalje sedež sreskega načelstva, ki bi obsegalo gospodarsko območje mesta v Slovenskih goricah, na Ravenskem in Goričkem. Ker bi pa s tem Radgona upravno segla na jug v dotedanje območje Ljutomera, bi Ljutomer moral iskati teritorialnega nadomestila onstran Mure na Dolinskem. To likvidacijo historične Slovenske krajine pa je preprečila saintgermainska mirovna pogodba z avstrijsko Radgono; jugoslovanska uprava v Slovenski krajini se je morala nasloniti na historične upravne enote, s katerimi krepko vzdržuje prekmurski regijonalizem. Ž njim smo Slovenci tako tudi na zunaj dobili poleg Kranjcev, Štajercev in Korošcev še Prekmurce.

Prekmurski regijonalizem temelji na politični in kulturni preteklosti zemlje. Zemljepisno ga je vzdrževala edino Mura. Migracijo preko Mure je nadkriljevala do svetovne vojne migracija preko Kučnice na zahod. Socijalno pa je dajalo Slovenski krajini svoj posebni pečat veleposestvo, ki je na štajerski strani stopalo v primeri s Prekmurjem v ozadje; na drugi strani pa so bili v Prlekiji očitni meščanski vplivi, ki so onstran Mure bili relativno malenkostni. K tem faktorjem se pridruži na obeh straneh Mure razlika v zvezi z zemljo, na kateri posameznik živi in razmerje do tujine. Prlek je povprečno srednji posestnik, ki ima gospodarsko oporo v vinogradu Slovenskih goric. Slovenska krajina kot naša najbolj obljudena zemlja s pogostimi veleposestvi pa šteje za povprečnika malega posestnika. Ta mali posestnik mora iskati življenjskih možnosti kot delavec na veleposestvih in v tujini. Njegov stik z rodno zemljo zato zdaleka ni tako trden kakor pri Prleku, temveč nalikuje v tem oziru bolj slovenjegoriškemu ali haloškemu viničarju, ki visi na zem-

lji, katero obdeluje, ki pa le ne živi z njo. Za povprečnega Prleka je gospodar-
ska opora in garancija vinograd v okoliških gorinah, za povprečnega Prekmurca
delo na domačem ali tujem veleposestvu. Borba z zemljo je vsled tega v Sloven-
ski krajini strastnejša, življenje z zemljo in za rodno zemljo pa je v nasprotju s
Prlekijo rahlejša in manj čustveno ter skoro izrazito racijonelno ali merkantilno
kakor pri našem meščanu ali pa pri predmestnem proletarcu z lastno hišico in
vrtom. In tudi na tem merkantilno gledanem kmetem posestvu se ne razvija
tradicija zemlje, ker se posestvo s posameznim rodod deli in kosa. Zato tudi
duševne lastnosti prekmurskega nemešnjaka ne nalikujejo duševnim lastnostim
prleškega kmeta; z nemešnjakom se družijo historična tradicija političnega
privilegija, s kmetom tradicija obstoja in napredovanja posestva. V povpreč-
nem prekmurskem kmetu živi obenem z domačijo tudi tujina, v kateri hiva
sezonsko ali sam ali pa v kateri živijo njegovi ljudje kot izseljenci, v povpreč-
nem prleškem želarju živi samo domačija. Življenjsko vprašanje rešuje idealno
prvi s povečanjem domačega posestva ali pa z novim ognjiščem kot kmet ali
delavec v tujini, drugi samo z zaokroženjem in razširjenjem lastne kmetije
in posestva. Meščanstvo ni kulturno in gospodarsko imelo nikdar med Prek-
murci odločilnega pomena, ali kljub temu je radi posestnih razmer miselnost
prekmurskega prebivalstva mnogo bolj meščanska in racijonelna kakor v ka-
terikoli drugi slovenski pokrajini; mogoče tvorijo izjemo Kočevsko in Bela
Krajina.

Iz te racijonelne miselnosti prekmurskega človeka pa izhaja tudi njegova
ekspanzivnost. Kakor ni za slovenjegoriškega ali haloškega viničarja nikak
problem izpremeniti svoje bivališče in delovno torišče, skoro enako lahko
in brez čustvenih težav se preseli Prekmurec v tujino. In v teh prekmurskih
migracijah, ki so v povojnih letih dosegle agrarno preko Murskega polja
gorice na razvodju Ščavnice in Pesnice in ki so posebno očitne na Apaškem
polju in v Ščavniški dolini, nastaja ona narodna in obenem etnografska zveza,
ki začneja s poenotenjem našega dolnjega Pomurja. Za enkrat so sicer še
močnejše rodbinske in krvne ter cerkvene zveze, ki družijo emigrirane Prek-
murce tostran Mure z rojaki v domovini kakor zveze z avtohtonimi Prleki,
ali prav te konservativne zveze tvorijo poleg novih prometnih sredstev in po-
litične enotnosti pot k enotni Slovenski krajini. Prlek pa odhaja preko Mure
predvsem v gospodarskih lastnostih meščana in je njegov vpliv na izenačeva-
nje pokrajine daleko manjši kakor vpliv prekmurskega priseljenca v Prlekiji.

Socijalno in etnografsko težko vprašanje pa tvori prekmursko delavstvo
v naših mestih in industrijskih revirjih. Medtem ko se prekmurski prišlek
v Prlekiji ustali, pa živi prekmurski delavec od mariborskih tovarn do trbo-
veljskih revirjev življenje nekvalificiranega ročnega delavca, vzdržujoč pri
tem trajno zvezo z domačijo na svojih nedeljskih poteh domov po hlebec
kruha in vrečico moke. Tako vzdržuje po svoji strani racijonelno miselnost

v domači kmetijski zemlji in se sam oddaljuje od rodne grude daleko bolj, kot se je oddaljil od nje njegov prednik, ki je odhajal v poletju kot sezonski delavec v Vojvodino, Madžarsko, Nemčijo, Francijo itd. Ta delavec je sicer še domač v rojstni vasi, ker v tujem industrijskem okolišju sameva, ali vendar domačijo gleda enako racijonelno, merkantilno kakor tujino; ustaljenosti mu manjka, doma je premalo zemlje, v tujini preveč dela ali premalo zaslužka za nov stalni dom. In končno je ves svet tam za Mariborom in Pragerskim za Prekmurca nov. Tu ni žitnih poljan kakor na Ravenskem in Dolinskem, tu ni ilovnatih goric, kakor so na Goričkem, tu je gorat gozdni svet, ki ni toplo domač in ki je bolj hladen kakor nižine Srednjega Podonavja, Nemčije ali Francije. Geografskega predpogoja za udomačenje mu manjka, ta je doma v Prlekiji in preko nje na Dravskem polju.

In enako je z nami alpskimi Slovenci. Koliko nas občuti solnčni vzhod ali zahod tam kje v nižini okoli Turnišča ali pa mrak tam kje na Krajcarovem vrhu? Navadno zdehamo ob taki priliki po naših planinah, ne zavedajoč se, da je svojevrstna in naša tudi nižina, ki je nedogledna, kakor je nedogledna življenjska pot Prekmurca po širnem svetu in katero on nastopa z voljo in s pogumom obratno od nas alpincev, ki se držimo doma.

Bilanca narodnega dela v predvojni in povojni dobi izhaja iz tega. Narodno delo onstran Mure so vršili domačini sami po svoji lastni inicijativi. Kozler, Raič, Trstenjak in Slavič so bili v prvi vrsti naši informatorji. Vsled tega je bilo nujno, da se je poleg vplivov političnih zgodovinskih prilik, poleg vplivov Mure in prekmurskih socialnih prilik razvil tudi pod vplivom domačih prosvetiteljev katolikov in evangeličanov močan prekmurski pokrajinski čut. Razumljivo je, da je ta regionalizem vsebinsko prepleten s historičnimi tradicijami, ali v svojem bistvu je proti našemu kolikortoliko alpsko niveliziranemu slovenstvu glasnik nižinskega in šele v drugi vrsti ozkosrčni provincijalizem našega človeka. In prav v tem moramo ločiti prekmurski regionalizem od štajerskega, kranjskega ali koroškega, ki vsi vključujejo v bistvu alpskega človeka. Z likvidacijo historičnih tradicij in z brezkompromisno naslonitvijo na prekmursko zemljo pomeni prekmurski regionalizem za nas Slovence ogromen kapital za okrepitev naših kulturnih sil in to predvsem glede usmerjanja naših pogledov v bodočnost in pa naše geopolitične ekspanzivnosti. Alpe s svojimi kotlinami in omejenimi horizonti so nas navezale na dom z njegovimi čustvi in na drobitev podrobnosti, nedoglednost prekmurskih ravnin nam more kazati poti v široki svet.

Za analizo lastnosti alpskega in nižinskega Slovenca še ni prišel čas, za primerjavo Prekmurca kot najbolj izrazitega nižinca z Bizeljcem, Posavcem ali Belim Kranjcem pa nimamo mesta.

Kljub geografski enotnosti našega dolnjega Pomurja se je razvil v Slovenski krajini samostojen slovenski in jugoslovanski človek, ki predstavlja tip ni-

žinskega človeka, ki živi pod različno nastopajočimi alpskimi kulturnimi vplivi tudi v Podravju na zahodu do Maribora, katero mesto izraža po svoji legi skupnost naše nižinske podravske in pomurske pokrajine z alpsko. Vprašanje pa je, kako se naj naša nižinska kulturna osnova razvije do udejstvovanja, ko manjka Pomurju in Podravju vsako večje gospodarsko ter kulturno središče prav do Maribora na zahod in ko je Maribor za tako akcijo kulturno prešibek. Osnovna kakor srednja šola gojitve nižinskega domačinstva ne more prevzeti, ker je ona — zlasti velja to za srednjo šolo — že po svojem značaju nivelirajoč kulturni element. Gospodarskih organizacij ali specijelnih krajin odgovarjajočih strokovnih šol tudi nimamo. Na razpolago imamo radi tega edino aktivno nastopanje rojakov z našega nižinskega sveta v skladnem udejstvovanju z lastno pokrajinsko miselnostjo v okviru naše kulture in v izogibanju prikazovanja svoje domovine z oblikami kake eksotične pokrajine. Naše Pomurje nima na sebi ničesar eksotičnega, ono je obenem z vzhodnim Podravjem samo samonikla konservativna, zemljepisna in kulturna edinica. In potreba je, da nam ta zemlja nudi ono, kar je bistveno njenega in avtohtonega in da ne daje lastnih slik šele tedaj, ko se je že alpinizirala, kar se je zgodilo po zedinjenju, ko jo je Slovenija vzgajala kulturno, politično in gospodarsko ter ji tako vzela njeno samobitnost. Slovenija čaka poleg gospodarskih akcij za zagotovitev domače zemlje tudi n. pr. domačih prekmurskih umetnikov in znanstvenikov, čaka skratka na ono, kar je le deloma dočakala iz Prlekije. Slovenska krajina naj Prlekijo izpopolni!

Za to svoje poslanstvo ima danes ugodno prometnozemljepisno lego. Železnice, ki naj vežejo Mursko polje in Goričko s soseditvom in s tujino, vodijo Prekmurce mimo njihovih prleških bratov ter ne omogočajo nobenih neposrednih stikov s kulturnimi središči, odkoder bi mogla izhajati kulturna nivelizacija. Mariborčan pride v približno istem času — ako ne prej — v Ljubljano kot v Lendavo ali Soboto, in železnica dovede Ljubljana ali Zagrebčana v času, ki ga rabi za severno Goričko, preko Semeringa na Dunaj. V tem prometnem položaju pa še posebno ohranjuje obstoječe kulturno stanje v agrarni Slovenski krajini današnja gospodarska kriza. Vse možnosti za samonikli izraz domačinov v našem kulturnem življenju so s tem podane, potrebna je samo organizacija za gojitev samobitnih vrednot njihove zemlje iz naših kulturnih središč. Kulturna nivelizacija Slovenske krajine z nami bo nastopila v bodočnosti; do takrat pa moramo zavarovati kot svoje kulturne rezerve prekmurske kulturne dobrine te tipične predstavnike naše nižinske kulture.

Organizacija za kulturno delo našega nižinskega človeka se je zadnje čase začela v Soboti in obeta prekmurski muzej. Tudi pričujoči zbornik je priča tega dela, samo žal, da v njem ne sodelujejo v večji meri domačini. Maribor kot mejnik med nižinskimi in alpskimi Slovenci ima v proučevanju nižinske

naše kulture svoj poseben pomen. V to je Maribor s Podravjem že predestiniran po tradiciji, ki je zlasti v političnem delu vedno izražala enotnost našega Pomurja in poleg tega enotnost Pomurja z vzhodnim Podravjem. V taborjanski dobi je zlasti B. Raič vzbujal politično zanimanje za »ogrske« Slovence; Raičevim vzgledom je sledil L. Gregorèc, vzplamtel pa je politični interes za Slovensko krajino z novo politično generacijo v začetku XX. stoletja.

Kot primer tega političnega nastopanja navajam državnozborni govor A. Korošca na Dunaju dne 16. junija 1910. V zvezi s takratnim interesom, katerega je kazalo avstro-ogrsko zunanje ministrstvo za ustanovitev italijanske pravne fakultete in to zopet pod vplivom interesa kraljevine Italije na avstrijski italijanski pravni fakulteti je A. Korošec zahteval, da se dunajska vlada briga tudi za Slovence na Madžarskem. Ugotavljal je rezultate madžarske statistike iz leta 1900., primerjal položaj prekmurskih Slovencev z beneškimi ter pokazal, da so narodnostne prilike na Madžarskem slabše od italijanskih. »Bili so časi, ko so naši očetje tihotapili iz Madžarske tobak preko Mure. In kar smo takrat mi štajerski Slovenci pridobili, to vračamo danes v obliki drugih kultur z izobrazbo in duševno kulturo. Vse to pa moramo vršiti skrito, zaprto in v temnih nočeh. Ljudje iz naših prosvetnih organizacij tihotapijo v vrečah knjige v temnih nočeh med prekmurske sonarodnjake, da se le-ti morejo izobraževati in gojiti lastno kulturo, katere jim ne dovoljuje madžarska notranja politika. Samo z izobraževanjem v družini, ne v šoli, je mogoče, da stojijo prekmurski Slovenci na povprečni višini madžarske ljudske izobrazbe, ko se jim privatno omogoča narodna samoizobrazba. In če dovoljuje dunajska vlada, da se Italija briga za svoje sonarodnjake v Avstriji, potem moramo od nje zahtevati, da skrbi ona v enaki meri za naše slovenske sonarodnjake tudi na Madžarskem.«

Oskrbovanje s slovensko knjigo in parlamentarno delo na Dunaju v interesu narodnega slovenskega življa na Madžarskem sta značilna za predvojne stike Slovencev tostran in onostran Mure. Danes, ko so predvojni problemi že za nami, je aktualno vprašanje samonikle rasti prekmurske ljudske kulture kot tipičnega predstavitelja slovenske nižinske kulture. In naša nižinska kultura nima samo svojih nalog v okviru slovenstva, ampak je enako važna tudi za jugoslovanstvo; to zlasti danes, ko se tako pogosto rešuje slovensko vprašanje brez jugoslovanstva in jugoslovansko brez slovenstva. Kulturne funkcije Slovenske krajine pa ne smemo gledati politično, še manj v romantičnem, sentimentalnem smislu, temveč narodopisno kot izraz avtohtone, samonikle in naše najbolj tipične nižinske pokrajine.